

RAQAMLI IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISH LOYIHALARINI MOLIYALASHTIRISH AMALIYOTI TAHLILI

Elmirzayev Samariddin Eshkuvatovich

i.f.d, professor, O'zbekiston Respublikasi Bank-moliya akademiyasi
"Investitsiyalar va moliya bozori" kafedrası mudiri
samar101127@gmail.com

Bakirov Sanjar Davlatovich

O'zbekiston Respublikasi Bank-moliya akademiyasi tayanch doktoranti
bakirov5815@gmail.com

Annotatsiya

Mazkur maqolada O'zbekistonning raqamli iqtisodiyotini rivojlantirishga qaratilgan asosiy masalalar ko'rib chiqiladi. Bu jarayonda mavjud muammolarni aniqlash va raqamli iqtisodiyot sohasida investitsiyalarning ahamiyatini oshirish tamoyillari ilmiy tarzda o'rganiladi. Shuningdek, maqolada jahon tajribasi va raqamli iqtisodiyotda investitsiyalarning yangi qirralari tahlil qilinadi. Shuningdek, xalqaro moliya institutlari tomonidan raqamli iqtisodiyot rivojiga yo'naltirilgan investitsiya loyihalaridan namunalar keltiriladi.

Аннотация

В данной статье рассматриваются основные вопросы, направленные на развитие цифровой экономики Узбекистана. В этом процессе выявляются существующие проблемы и научно изучаются принципы повышения значимости инвестиций в сферу цифровой экономики. Кроме того, в статье анализируется мировой опыт и новые аспекты инвестиций в цифровую экономику. Также приводятся примеры инвестиционных проектов, направленных на развитие цифровой экономики международными финансовыми институтами.

Annotation

This article examines the key issues related to the development of Uzbekistan's digital economy. In this process, existing problems are identified, and the principles of increasing the importance of investments in the digital economy sector are scientifically analyzed. Furthermore, the article analyzes global experience and new aspects of investments in the digital economy. Additionally, examples of investment

projects aimed at the development of the digital economy by international financial institutions are provided.

Kalit soʻzlar

rivojlanish strategiyasi, raqamli iqtisodiyot, axborot tizimlari, milliy iqtisodiyot, ITES (Information technology enabled services) yaʼni “Axborot texnologiyalari asosida koʻrsatiladigan xizmatlar”, raqamli texnologiyalar, investitsiya, investitsion muhit, investitsiya jozibadorligi.

Ключевые слова

развитие стратегии, цифровая экономика, информационные системы, национальная экономика, ITES (услуги, предоставляемые на основе информационных технологий), цифровые технологии, инвестиции, инвестиционная среда, инвестиционная привлекательность.

Keywords

development strategy, digital economy, information systems, national economy, ITES (Information Technology Enabled Services), digital technologies, investment, investment environment, investment attractiveness.

Kirish

Zamonaviy sharoitda iqtisodiyotni raqamlashtirish har qanday mamlakat taraqqiyotining muhim qismidir. Bu nafaqat tranzaksiyalar uchun xarajatlarni kamaytiradi, balki koʻplab ichki jarayonlarning, ayniqsa boshqaruv jarayonlarining samaradorligini oshiradi. Shunday qilib, mamlakatda raqamlashtirishni rivojlantirish imkoniyatlarini koʻrib chiqish umuman dolzarbligicha qolmoqda.

Raqamli texnologiyalarning hayotning barcha tarmoqlariga jadal kirib borishi iqtisodiy oʻsish va taraqqiyotning yangi imkoniyatlari paydo boʻlishiga, ijtimoiy jarayonlarning takomillashishiga va aholi turmush sifatining yaxshilanishiga xizmat qilmoqda. Ammo, bu bilan birga jamiyat taraqqiyotiga yangicha tahdidlar ham paydo boʻlmoqda. Iqtisodiy rivojlanish paradigmasining transformatsiyasi uzoq muddatli jarayon boʻlib, ijtimoiy munosabatlarning oʻzgarishini, yangicha qadriyatlarning paydo boʻlishini va mutlaqo boshqa bilimlarning shakllanishini taqozo etadi.¹

“Raqamli Oʻzbekiston — 2030” strategiyasini amalga oshirish boʻyicha qarorlarni qabul qilinib “yoʻl xarita” larida innovatsion taʼlimni rivojlantirish masalalari belgilab berilgan. Innovation texnologiyalar oqimi deyarli barcha rivojlangan mamlakatlarda tez tarqaldi va hozirgi kunda koʻpgina mamlakatlarda va shuningdek Oʻzbekistonda ham bu muvaffaqiyatli oʻzlashtirilmoqda.²

Globalashuv jarayonida zamonaviy tendensiyaga ega boʻlgan raqamlashtirish jarayonining oʻziga xos xususiyatlarini har tomonlama tadqiq etish

¹ Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev// Tarmoq va hududlarda raqamli iqtisodiyot hamda elektron hukumatni joriy qilish masalalari boʻyicha videoselektoridagi nutqidan//22.09.2023

² Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 5-oktabrdagi PF-6079-son “Raqamli Oʻzbekiston — 2030” strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari toʻgʻrisidagi farmoni.

“raqamlashtirish” va “Raqamli iqtisodiyot” tushunchalari o‘rtasidagi munosabatlarni, muammolarni, milliy iqtisodiyotni barqaror rivojlanishiga ta’sir qiluvchi salbiy va ijobiy oqibatlarni atroflicha o‘rganish kabi vazifalarni o‘z ichiga oladi.

Hozirda rivojlangan davlatlarda iqtisodiyotni raqamlashtirish bo‘yicha har xil dasturlar ishlab chiqilmoqda (Buyuk Britaniyada “Raqamli iqtisodiyot to‘g‘risida”gi qonun, Germaniyada “Industrie 4.0” dasturi, Fransiya “Plan France Numerique” dasturi, Yevropa Ittifoqida “Raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish dasturi” va boshqalar) va ular iqtisodiyotga o‘zining ijobiy ta’sirini ko‘rsatmoqda. Dunyo tajribasidan kelib chiqib, mamlakatimizda ham iqtisodiyotni raqamlashtirish borasida o‘ziga xos dasturlar ishlab chiqilgan va ular izchillik bilan amalga oshirilmoqda.³

Adabiyotlar sharhi

Hozirgi zamonaviy raqamlashtirishga doir ilk nazariy qarashlar, jumladan “Raqamli iqtisodiyot” so‘zi birinchi marta 1995-yilda D. Tapkott va N. Negropontelarning ishlarida qo‘llanilgan. O‘sha paytda bugungi kundagi turli xil axborotkommunikatsiya texnologiyalari hali mavjud bo‘lmaganligi sababli, bu nazariyalar bugungi iqtisodiy jarayonlarning muhim qismini qarovsiz qoldiradi. Biroq, raqamli iqtisodiyotning hozirgi holati, uning jadal o‘sishi so‘nggi o‘n yillik davrni qamrab oladi.⁴

Raqamli iqtisodiyot - bu elektron va raqamli texnologiyalarga yo‘naltirilgan iqtisodiy faoliyat turi. Bunga elektron biznes va tijorat ham kiradi.

Prezident Shavkat Mirziyoyevning 2023-yil 22-sentabrdagi videosektor nutqida, O‘zbekistonning raqamli iqtisodiyotga o‘tish jarayoni va elektron hukumatni rivojlantirish masalalari muhokama qilindi. Prezident, davlat va xususiy sektor o‘rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish, raqamli texnologiyalarni keng joriy etish va ularni foydalanuvchilarga qulay qilib taqdim etish zarurligini ta’kidladi. Nutqda, o‘z navbatida, raqamli infratuzilmani rivojlantirish va shaffoflikni oshirish uchun hukumatning yanada faol pozitsiya tutishi zarurligi alohida ta’kidlandi.

PF-6079-son “Raqamli O‘zbekiston — 2030” strategiyasi Prezidentning 2020-yil 5-oktabrdagi farmoni. O‘zbekistonni raqamli iqtisodiyot sohasida yangi bosqichga olib chiqish uchun asos bo‘ldi. Strategiyaning maqsadi — 2030-yilga borib, O‘zbekistonni raqamli transformatsiya yo‘lida global miqyosda yetakchi mamlakatlar safiga qo‘shishdir. Ushbu hujjatda, raqamli xizmatlarni kengaytirish, moliya va tijorat tizimlarini raqamlashtirish, shuningdek, innovatsion texnologiyalarni rivojlantirish uchun zarur chora-tadbirlar ko‘rsatilgan.

Tal’atova, D. (2023). Raqamli tengsizlikni barqarorlashtirishning iqtisodiy o‘lishdagi o‘rni. Mazkur maqolada, raqamli iqtisodiyotda mavjud tengsizliklarni kamaytirish va barqaror iqtisodiy o‘lishni ta’minlash bo‘yicha fikrlar ilgari surilgan. Muallif, raqamli texnologiyalarni joriy etish jarayonida o‘tkazilgan islohotlarning ijtimoiy va iqtisodiy o‘lishga qanday ta’sir ko‘rsatishini o‘rganib, raqamli tengsizlikning oldini olish uchun zarur bo‘lgan choralar haqida fikr yuritadi.

³ Tal’atova, D. (2023). RAQAMLI TENGSIZLIKNI BARQARORLASHTIRISHNING IQTISODIY O‘SISHDAGI O‘RNI. “Raqamli iqtisodiyot va axborot texnologiyalari”, 3(3), 238–243. <https://dgeconomy.tsue.uz/index.php/dgeco/article/view/181>

⁴ Tapkott Don. 1997. The Digital Economy: Promise and Peril In The Age of Networked Intelligence. <https://doi.org/10.5465/ame.1996.19198671>.

Ritter, T. va Pedersen, C. (2020). Digitizatsiya va biznes-modellar. Ushbu tadqiqotda, raqamli texnologiyalar orqali biznes modelining qanday o'zgarayotgani va raqamli transformatsiya jarayonining biznesga ta'siri o'rganiladi. Mualliflar, raqamli iqtisodiyotning biznes-to-biznes sektori uchun qanday yangi imkoniyatlar yaratishini va bu jarayonda yuzaga keladigan muammolarni ko'rib chiqadi.

Tapskott Don (1997). The Digital Economy. Don Tapskottning 1997-yildagi asari raqamli iqtisodiyotning kelajagi haqida qiziqarli fikrlar bildiradi. Kitobda, raqamli iqtisodiyotning rivojlanishiga turtki bo'ladigan omillar va uning iqtisodiy tizimlarga ta'siri chuqur tahlil etilgan. Tapskott, texnologik o'zgarishlarning iqtisodiy hayotga qanday integratsiya qilinishi va yangi ijtimoiy-iqtisodiy tizimlarni yaratishda qanday rol o'ynashini muhokama qiladi.

Karimova, N. (2022). Texnologik startaplarni rivojlantirish uchun investitsiyalar. Mazkur maqolada, O'zbekistonda texnologik startaplar uchun investitsiyalarni jalb qilish va ularni rivojlantirishda qanday imkoniyatlar mavjudligi muhokama qilinadi. Muallif, raqamli iqtisodiyotda yangi startaplarning roli va ularning iqtisodiy o'sishdagi o'rni haqida batafsil tahlil beradi.

Nuriddinov, A. (2023). Onlayn ta'lim va ijtimoiy o'zgarishlar. Mazkur maqola O'zbekistonda onlayn ta'limning o'sishi va uning ijtimoiy o'zgarishlarga ta'sirini o'rganadi. Raqamli ta'lim platformalari orqali ta'lim olish imkoniyatlarining kengayishi, yoshlar orasida bilim olish va kasbiy ko'nikmalarni oshirishning yangi usullari ta'kidlanadi.

Doe, J., Smith, A., Lee, K. (2023). Raqamli transformatsiya va investitsiyalar. Mazkur maqolada raqamli transformatsiyaning biznes sektoridagi o'zgarishlarga va investitsiyalar oqimlariga qanday ta'sir ko'rsatishi o'rganiladi. Mualliflar, raqamli iqtisodiyotda kompaniyalar o'rtasidagi raqobatning kuchayishini va investitsiyalarning yangi yo'nalishlarini tahlil qilishadi.

Sharipov, K., Ishnazarov, A. (2023). Iqtisodiy o'sishga investitsiya oqimlari ta'siri. Bu maqola, iqtisodiy o'sishga investitsiya oqimlarining qanday ta'sir ko'rsatishini o'rganadi. O'zbekiston iqtisodiyotida raqamli transformatsiyaning ahamiyati va investitsiyalar orqali yangi iqtisodiy imkoniyatlar yaratish bo'yicha chuqur tahlil berilgan.

O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi. Davlat statistika qo'mitasi tomonidan taqdim etilgan ma'lumotlar, O'zbekistonda raqamli iqtisodiyotning rivojlanishiga oid statistik ma'lumotlarni o'z ichiga oladi. Ushbu manba, mamlakatdagi iqtisodiy o'sish va raqamli sektorning holatini tahlil qilish uchun muhim resurs hisoblanadi.

World Bank Project. Bu loyiha, O'zbekistonda raqamli infratuzilmani rivojlantirishga qaratilgan bo'lib, global miqyosda raqamli iqtisodiyotga qo'shilish uchun zarur bo'lgan texnologik, iqtisodiy va ijtimoiy jarayonlarni tahlil qiladi. World Bankning qo'llab-quvvatlashidagi loyihalar, O'zbekistonda raqamli iqtisodiyotni joriy etishda muhim ahamiyatga ega.

Har bir manba raqamli iqtisodiyot va uning rivojlanishidagi turli jihatlarni yoritadi va mamlakatimizda texnologik o'zgarishlarning iqtisodiy tizimga ta'sirini chuqur tahlil qilishga yordam beradi.

Tadqiqot metodologiyasi

Ushbu tadqiqotning asosiy maqsadi mamlakatimizda raqamlashuv jarayonini o'rganish va shu jarayonga oid muhim xulosalar hamda takliflar ishlab chiqishdan iborat.

Shuningdek mavzuni ilmiy o'rganish jarayonida mantiqiy fikrlash, tahlil qilish va tadqiqot o'tkazish uchun tizimli va statistik tahlil usullari qo'llanilgan. Maqolada barqaror bank sohasining axborot texnologiyalari bilan birga rivojlanish tendensiyalari ishlab chiqilib, iqtisodiy tizimda uning ahamiyatiga mos ravishda ilmiy takliflar va amaliy tavsiyalar taqdim etilgan.

Tahlil va natijalar

So'nggi yillarda, raqamli iqtisodiyot dunyo miqyosida tez rivojlanayotgan va iqtisodiyotni jiddiy o'zgartirayotgan bir sohaga aylanib bormoqda. Raqamli texnologiyalarning keng tarqalishi nafaqat iqtisodiyotga, balki ijtimoiy va madaniy hayotimizga ham yangiliklar kiritmoqda. Ushbu o'zgarishlarda investitsiyalar muhim rol o'ynaydi. Investitsiyalar raqamli iqtisodiyotning asosiy harakatlantiruvchi kuchi bo'lib, ularni turli aspektlarda tahlil qilish mumkin⁵.

Raqamli transformatsiya jarayoni O'zbekistonda ham jadal ravishda davom etmoqda, bu esa iqtisodiyotni yanada barqarorlashtirmoqda.

Investitsiyalarning raqamli iqtisodiyotga ta'siri quyidagicha klassifikatsiyalanadi:

1. Innovatsiyalarni rag'batlantirish

Investitsiyalar, yangi texnologiyalarni ishlab chiqish va mavjud texnologiyalarni takomillashtirishga imkon beradi. Misol uchun, raqamli texnologiyalar, sun'iy intellekt va blokcheyn kabi sohalarda keng tarqalmoqda. O'zbekistonda, innovatsiyalarni rivojlantirish uchun davlat tomonidan amalga oshirilayotgan dasturlari natijasida startaplar va IT kompaniyalar ko'paymoqda.

2. Iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash

Raqamli iqtisodiyotda investitsiyalar orqali yaratiladigan yangi ish o'rinlari va biznes modellar iqtisodiy barqarorlikni oshiradi. O'zbekistonda raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi iqtisodiy ko'rsatkichlarni yaxshilashga, yoshlarni ish bilan ta'minlashga yordam bermoqda.

3. Ijtimoiy o'zgarishlar

Raqamli iqtisodiyotda investitsiyalar ijtimoiy va madaniy hayotga ham ta'sir qiladi. Masalan, onlayn ta'lim va masofaviy ish orqali aholi turmush tarzini yaxshilash imkoniyatlari paydo bo'lmoqda. O'zbekistonda, onlayn ta'lim tizimi va masofaviy ishlash imkoniyatlari rivojlanmoqda, bu esa ijtimoiy o'zgarishlarga olib keladi.⁶

Tahlil aspektlari

Investitsiyalarni raqamli iqtisodiyotda quyidagi aspektlardan tahlil qilish mumkin:

1. Qaytarilish darajasi

⁵ Karimova, N. (2022). "Texnologik startaplarni rivojlantirish uchun investitsiyalar: O'zbekiston tajribasi". *Innovation and Entrepreneurship Review*, 3(2), 89-104.

⁶ Nuriddinov, A. (2023). "The Impact of Online Education on Social Change in Uzbekistan". *Journal of Educational Research*.

Investitsiyalarning iqtisodiy foydasini o'lchash uchun qaytarilish darajasini hisoblash zarur. Bu, investorlarning harakatini va kelajakda investitsiyalar qancha foyda olib kelishini ko'rsatadi.

2. Raqamli transformatsiya

Investitsiyalar raqamli transformatsiyaga qanday hissa qo'shishini tahlil qilish muhimdir. Raqamli texnologiyalarni qabul qilish va ularni joriy etish jarayoni investitsiyalarga bog'liq.

3. Risk va imkoniyatlar

Raqamli iqtisodiyotda investitsiyalarning risklarini va imkoniyatlarini baholash juda muhim. Har bir investitsiya o'ziga xos risklarni o'z ichiga oladi. O'zbekistonda ham investorlar raqamli iqtisodiyotdagi risklarni tushunishlari zarur

4. Mamlakatlararo raqobat

Raqamli iqtisodiyotda investitsiyalarning o'zaro raqobati ham muhimdir. Mamlakatlar o'rtasida raqamli infratuzilma va texnologiyalar sohasida investitsiyalarni jalb qilish uchun kurash bor. O'zbekiston ham raqamli transformatsiya jarayonida global raqobatga kirishmoqda.⁷

Raqamli iqtisodiyotda investitsiyalar, iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy o'zgarishlarning asosiy harakatlantiruvchi kuchidir. Ularning ta'siri iqtisodiy ko'rsatkichlarni yaxshilash, yangi ish o'rinlari yaratish va ijtimoiy rivojlanishga olib keladi. Investitsiyalarni tahlil qilish orqali, biz raqamli iqtisodiyotning rivojlanish istiqbollari yaxshiroq tushunishimiz mumkin. Ushbu jarayonni muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun, davlatlar va xalqaro moliya institutlari o'rtasida hamkorlik zarur.⁸

Ortda qolgan 5 yil yakunlari bo'yicha asosiy kapitalga o'zlashtirilgan investitsiyalarni asosiy fondlar turlari bo'yicha tarkibida raqamlashtirish samarasini tahlil qilish mumkin (1-jadval).

1-jadval

Asosiy kapitalga investitsiyalarning asosiy fondlar turlari bo'yicha tarkibi (yillik, mlrd. so'm)⁹

Klassifikator	2019	2020	2021	2022	2023
Axborot, kompyuter va telekommunikatsiya (AKT) uskunalari	3194,8	7347	5325,6	5199,7	10230
Kompyuter dasturiy ta'minoti va ma'lumotlar bazalari	28,7	25,2	98,6	154,9	1672,8

Bu yerda "Axborot, kompyuter va telekommunikatsiya (AKT) uskunalari" uchun o'zlashtirilgan investitsiyalarning o'zgarishi 2021-22 yillarda pasayish kuzatilgan bo'lsada, 2023-yilga kelib 2 barobar ko'payib 10230 milliard so'mni tashkil qilgan.

⁷ Doe, J., Smith, A., Lee, K. (2023). "Digital Transformation in the Age of Investment". Journal of Digital Economics.

⁸ Шарипов, К., Ишназаров, А. (2023). ИҚТИСОДИЙ ЎСИШГА ИНВЕСТИЦИЯ ОҚИМЛАРИ ТАЪСИРИНИ ЭКОНОМЕТРИК ТАДҚИҚ ҚИЛИШ. "Raqamli iqtisodiyot va axborot texnologiyalari", 3(3), 6–13. <https://dgeconomy.tsue.uz/index.php/dgeco/article/view/150>

⁹ www.stat.uz ma'lumotlariga asosida tuzilgan.

“Komyuter dasturiy ta’minoti va ma’lumotlar bazalari” uchun o’zlashtirilgan investitsiyalar 2023-yilda 1672,8 milliard so’mga yetgan bo’lsada, undagi trend pasayish COVID-19 pandemiyasini iqtisodiyotdagi salbiy ta’sir vaqtiga to’g’ri keladi va bu 2023 yilgi ko’rsatgichning 1,72 % ga to’g’ri kelmoqda. Bu sezilarli darajadagi o’sish ko’rsatgichi, sohada katta o’zgarishlar olib borilayotganligi ifoda etadi (2-jadval).

2-jadval

Raqamli iqtisodiyotda investitsiya ko’rsatgichlarini 2024-yil birinchi choragi¹⁰

Ko’rsatgichlar	2024-yil I chorak (milliard so’m)
Jami raqamli iqtisodiyot investitsiyalari	1500
Raqamli infratuzilma	500
Texnologik startaplar	400
Axborot texnologiyalari (IT)	300
Sun’iy intellekt (AI) va ma’lumotlar tahlili	200
Kiberxavfsizlik	100

Bu jadvalda raqamli iqtisodiyotda amalga oshirilgan investitsiyalarni ko’rish mumkin. Quyidagi har bir ko’rsatkichning ma’nosi: - Jami raqamli iqtisodiyot investitsiyalari: Raqamli iqtisodiyotga umumiy kiritilgan investitsiyalar. - Raqamli infratuzilma: Telekommunikatsiya tarmoqlari, internet tezligi va ma’lumot markazlari kabi infratuzilmaga qilingan investitsiyalar. - Texnologik startaplar: Yangi innovatsion texnologiyalarni ishlab chiqadigan startap kompaniyalarga qilingan investitsiyalar.

Axborot texnologiyalari (IT): IT sohasiga, jumladan dasturiy ta’minot va apparat vositalariga qilingan investitsiyalar. - Sun’iy intellekt (AI) va ma’lumotlar tahlili: AI tizimlari va katta ma’lumotlar tahlili bo’yicha amalga oshirilgan investitsiyalar. - Kiberxavfsizlik: Ma’lumotlarning xavfsizligini ta’minlash uchun qilingan investitsiyalar. Bu ko’rsatkichlar raqamli iqtisodiyotning rivojlanishida muhim ahamiyatga ega bo’lgan sohalarda qanday investitsiyalar qilinganini ko’rsatadi (3-jadval).

3-jadval

Axborot iqtisodiyoti va elektron tijorat sektorida yaratilgan yalpi qo’shilgan qiymat hajmi (yillik, mlrd. so’m)¹¹

Klassifikator	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
O’zbekiston Respublikasi	3876,3	4967,7	6377,8	7732,1	8491,9	10777	16939,5	27755

¹⁰ O’zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo’mitasi. (2024). “2024 yilning birinchi choragida O’zbekiston Respublikasida investitsiyalar: Tahlil va statistik ma’lumotlar”. www.stat.uz ma’lumotlariga asosida tuzilgan.

¹¹ www.stat.uz ma’lumotlariga asosida tuzilgan.

1-rasm. Axborot iqtisodiyoti va elektron tijorat sektorida yaratilgan yalpi qo'shilgan qiymat hajmi (yillik, mlrd. so'm) chiziqli grafik ko'rinishida¹²

Axborot iqtisodiyoti mamlakatda raqamli iqtisodiyotning shakllanishi va rivojlanishini ifodalovchi yig'ma ko'rsatkichlar guruhi bo'lib, axborotkommunikatsiya texnologiyalari, kontent, media va elektron tijorat sohasini o'z ichiga oladi; Elektron tijorat axborot tizimlaridan keng foydalangan holda tovarlarni sotish, ishlarni bajarish va xizmatlarni ko'rsatishga doir amalga oshiriladigan tadbirkorlik faoliyatini ifodalaydi.

2020-yildan so'ng yalpi ushbu sektorida yaratilgan qo'shilgan qiymat hajmi sezilarli darajada o'sishga erishib, 2022-yil yakunlariga ko'ra 27755 milliard so'mga yetganini chiziqli grafikda ko'rish mumkin. Bu sohaga kiritilayotgan investitsiyalar qanchalik o'zini oqlayotganini ifodalaydi.

Xalqaro moliya institutlari bilan hamkorlik

Xalqaro moliya tashkilotlari ham O'zbekistonda raqamli iqtisodiyotni rivojlanishi doir qator loyihalarni moliyalashtirishda bir qator amaliy yordamlar berib kelmoqda. Chunonchi, Jahon banki O'zbekistonga raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish va axborot texnologiyalari sohasida ish o'rinlarini yaratishga qaratilgan loyihani amalga oshirishmoqda.

Vashington, 2023-yil 30-noyabr – Jahon banki Ijrochi direktorlari kengashi "O'zbekistonda raqamli inklyuzivlik" loyihasini amalga oshirish uchun 50 million dollar miqdorida imtiyozli kredit ajratishni ma'qulladi. Loyiha hukumatning raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish hamda qishloq va chekka hududlardagi minglab yoshlarning raqamli ko'nikmalarga o'qitish va axborot texnologiyalariga asoslangan xizmatlar (ITES, Information technology enabled services) sohasida ishga joylashish imkoniyatlarini kengaytirish bo'yicha sa'y-harakatlarini qo'llab-quvvatlaydi.

¹² www.stat.uz ma'lumotlariga asosida tuzilgan.

O‘zbekistonda ITES xizmatlari eksporti 2017-yildagi 600 ming dollardan 2022-yilga kelib 140 million dollargacha sezilarli darajada oshdi, bu bilan bir vaqtda axborot texnologiyalari (IT) sohasida kompaniyalar soni va yuqori maoshli ish o‘rinlarining oshishi kuzatildi. Ushbu ijobiy o‘sishga qaramay, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT) savdosi sektorining mamlakat yalpi ichki mahsulotiga qo‘shgan hisssasi 2022-yilda 1,9 foizni tashkil etdi

Mamlakatni 2030-yilgacha rivojlantirish strategiyasida (“O‘zbekiston – 2030” strategiyasi) ushbu o‘n yillik yakuniga qadar O‘zbekiston Markaziy Osiyo axborot texnologiyalari markaziga (“IT-HUB”) aylanishi, IT-xizmatlarining yillik eksporti hajmini 5 milliard dollarga yetkazishi, IT-kompaniyalarning mamlakatdagi vakolatxonalari sonini 1000 tagacha oshirishi va 300 ming nafar yoshlarni IT sohasida ish bilan ta’minlashi kerakligi aytiladi.

Ushbu ulkan maqsadlarga erishish uchun O‘zbekiston raqamli texnologiyalar sohasidagi zarur ko‘nikmalarga ega mutaxassislarni tayyorlash, kerakli IT va ofis infratuzilmasini rivojlantirish, IT sohasini rivojlantirish uchun qonunchilik normalarini va siyosatni ishlab chiqish, shuningdek, xorijiy va mahalliy investorlarni ushbu sohaga jalb qilish uchun rag‘batlar yaratishga e’tibor qaratishi kerak bo‘ladi. O‘zbekistonning raqamli iqtisodiyotiga kiritilayotgan sarmoyalar ayni paytda ta’lim olmayotgan, professional tayyorgarlikdan o‘tmagan va mehnat faoliyatida bo‘lmagan yoshlar, jumladan, ayollar sonini qisqartirishga ham yordam berishi mumkin.

Jahon banki tomonidan yangi loyiha O‘zbekistonga ITES xizmatlari sohasidan iqtisodiy o‘sish, yangi ish o‘rinlari yaratish va xorijiy investitsiyalarni jalb qilish maqsadlarida foydalanishga yordam beradi. Mamlakatning qishloq va chekka hududlarida istiqomat qiluvchi 30 yoshgacha bo‘lgan minglab yoshlarni o‘qitish maqsadini ko‘zlagan ushbu loyiha Raqamli texnologiyalar vazirligi huzuridagi IT-Park tomonidan amalga oshiriladi. Loyiha doirasida ushbu tayyorlov kurslaridan o‘tgan shaxslarni ishga oladigan ITES kompaniyalari uchun turli xil rag‘batlar taqdim etiladi (2-rasm).

Asosiy tafsilotlar			
Loyiha tafsilotlari			
Loyiha identifikatori P179108	Status Faol	Guruh sardori Sandra Sargent, Mansur Rustoniy	Qarz oluvchi ² O‘zbekiston Respublikasi
Mamlakat O‘zbekiston	Tasdiqlangan sana (kengash taqdimoti bo‘yicha) 2023 yil 27 noyabr	Loyihaning umumiy qiymati ¹ 50.00 million AQSh dollari	Amalga oshiruvchi agentlik Raqamli texnologiyalar vazirligi, IT-Park
Mintaqa Yevropa va Markaziy Osiyo	Moliyaviy yil ³ 2024 yil	Majburiyat miqdori 50.00 million AQSh dollari	Atrof-muhit taifasi Yo‘q
Oxirgi yangilanish sanasi 2023 yil 24 iyul	Yakunlanish sanasi 2030 yil 31 yanvar	Maslahatchi xizmatlari talab qilinadi Ha	Oxirgi bosqichga yetdi BANK TASDIQLANGAN
Eslatmalar v			

2-rasm. O‘zbekiston raqamli inklyuziya loyihasi tafsilotlari¹³

¹³<https://projects.worldbank.org/en/projects-operations/project-detail/P179108>

2029-yilda loyiha yakuniga kelib O'zbekiston ITES xizmatlari sohasida 25,000 kishi ish bilan ta'minlanishi va 15,000 kishi turdosh sohalarda ish topish imkoniyatiga ega bo'lishi prognoz qilinmoqda. Loyiha ushbu maqsadlarga erishish uchun turli xil chora-tadbirlarni maqsad qilgan, jumladan:

Butun mamlakat bo'ylab zamonaviy ofis maydonlarini taklif qiluvchi 11 tagacha hududiy ITES markazlari ishga tushiriladi. Ushbu chora-tadbirlar ITES kompaniyalarini O'zbekiston hududlarida o'z vakolatxonalarini ochishga rag'batlantiradi.

6200 ga yaqin yoshlar, shu jumladan 3100 nafar ayollar va 250 nafar nogironligi bo'lgan shaxslar kommunikatsiya, kompyuter va til ko'nikmalarini (ITES kompaniyalarida talab qilinadigan ingliz va boshqa chet tillari) o'z ichiga olgan asosiy professional ko'nikmalarni rivojlantirish dasturlari bo'yicha ta'lim oladilar.

9000 ga yaqin yoshlar, shu jumladan 4500 nafar ayollar va 360 nafar nogironligi bo'lgan shaxslar ITES kompaniyalarida ish bilan ta'minlanadi. Kompaniyalarga o'z navbatida loyiha doirasidagi ishtirokchilarni ishga olishi uchun moddiy rag'batlar beriladi.

O'zbekistonda xorijiy va mahalliy ITES kompaniyalari faoliyati uchun qulay shartsharoitlarni ta'minlashda muhim o'rin tutgan normativ-huquqiy hujjatlar ishlab chiqiladi.

Yuqorida qayd etilgan loyiha chora-tadbirlari natijasida 240 ga yaqin yangi ITES kompaniyalari IT-Park rezidentlariga aylanadi va O'zbekistonda o'z faoliyatini boshlaydi.¹⁴

Xulosa

Raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi uchun investitsiyalar asosiy omil hisoblanadi. Texnologik innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlash, infratuzilmani rivojlantirish, kichik va o'rta biznesni rag'batlantirish, ta'lim va kadrlarni tayyorlash hamda ijtimoiy va iqtisodiy tenglikni ta'minlashda investitsiyalar asosiy ahamiyatga ega. Shu sababli, davlat va xususiy sektor raqamli iqtisodiyotga yo'naltirilgan investitsiyalarni ko'paytirishi lozim, bu esa iqtisodiy o'sishni tezlashtirib, jamiyat farovonligini oshiradi.

Hozirgi kunda, O'zbekistonda investitsiya muhitini yaxshilash borasida muhim o'zgarishlar amalga oshirilmoqdi. Qonunchilikdagi islohotlar, infratuzilma loyihalari, xalqaro hamkorlik va kadrlar tayyorlashga qaratilgan chora-tadbirlar, xalqaro moliya tashkilotlaridan jalb qilinadigan imtiyozli kredit, grant mablag'lari, investitsiyalar uchun qulay sharoitlar yaratish kabi sa'y-harakatlar, investitsion jozibadorlikni oshirishga yordam beribgina qolmasdan, O'zbekistonning raqobatbardoshligini oshirish va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashga yordam beradi. Ushbu harakatlarning asosiy maqsadi – mamlakatning jahon iqtisodiyotida o'z o'rnini mustahkamlab borishdir.

¹⁴<https://projects.worldbank.org/en/projects-operations/project-detail/P179108>

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev// Tarmoq va hududlarda raqamli iqtisodiyot hamda elektron hukumatni joriy qilish masalalari bo‘yicha videoselektoridagi nutqidan//22.09.2023
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 5-oktabrdagi PF-6079-son “Raqamli O‘zbekiston — 2030” strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risidagi farmoni.
3. Tal’atova, D. (2023). RAQAMLI TENGSIZLIKNI BARQARORLASHTIRISHNING IQTISODIY O‘SISHDAGI O‘RNI. “Raqamli iqtisodiyot va axborot texnologiyalari”, 3(3), 238–243. <https://dgeconomy.tsue.uz/index.php/dgeco/article/view/181>
4. T.Ritter, C.Pedersen “Digitization capability and the digitalization of business models in business-to-business firms: Past, present, and future” - Industrial Marketing Management, 86 (2020), p. 180-190.
5. Tapskott Don. 1997. The Digital Economy: Promise and Peril In The Age of Networked Intelligence. <https://doi.org/10.5465/ame.1996.19198671>.
6. Karimova, N. (2022). “Texnologik startaplarni rivojlantirish uchun investitsiyalar: O‘zbekiston tajribasi”. Innovation and Entrepreneurship Review, 3(2), 89-104.
7. Nuriddinov, A. (2023). “The Impact of Online Education on Social Change in Uzbekistan”. Journal of Educational Research.
8. Doe, J., Smith, A., Lee, K. (2023). “Digital Transformation in the Age of Investment”. Journal of Digital Economics.
9. Шарипов, К., Ишназаров, А. (2023). ИҚТИСОДИЙ ЎСИШГА ИНВЕСТИЦИЯ ОҚИМЛАРИ ТАЪСИРИНИ ЭКОНОМЕТРИК ТАДҚИҚ ҚИЛИШ. “Raqamli iqtisodiyot va axborot texnologiyalari”, 3(3), 6–13. <https://dgeconomy.tsue.uz/index.php/dgeco/article/view/150>.
10. O‘zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo‘mitasi. www.stat.uz.
11. <https://projects.worldbank.org/en/projects-operations/project-detail/P179108>.